

УДК 330.522.4+655

**РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОЦЕСУ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ
(на прикладі міських і районних друкарень)**

П.П. Лазановський

Досліджується процес оновлення основних фондів ряду міських і районних друкарень. Характеризується результативність і вказуються основні причини низьких темпів здійснення цього процесу. Зроблено висновки щодо його активізації.

Исследуется процесс обновления основных фондов ряда городских и районных типографий. Характеризуется результативность и указываются главные причины низких темпов осуществления этого процесса. Сделаны выводы относительно его активизации.

“Ринкова доля” кожного підприємства визначається багатьма організаційно-економічними та техніко-технологічними факторами, серед яких чи не найважливіше місце посідають темпи оновлення основних фондів і передусім їх активної частини. Не зважаючи на те, що на ринку є багато нових моделей техніки, виробнича база районних і міських друкарень практично не оновлюється. Серед причин цього недоліку варто виділити дві найважливіші: по-перше, це брак коштів, по-друге, відсутність у підприємств свободи дій щодо вибору шляхів їх економічного розвитку. А в результаті маємо поглиблення їх кризового стану. Підтвердженням цього можуть бути результати аналізу процесу оновлення основних фондів друкарень, підпорядкованих Управлінню у справах преси та інформації Львівської облдержадміністрації*.

Найзагальнішу уяву про темпи оновлення активної частини основних фондів друкарень дає її вікова структура (табл. 1). Як бачимо більшість основного технологічного устаткування друкарень знаходиться в експлуатації за межами нормативних термінів служби. (При цьому слід відмітити, що фактичний кількісний склад устаткування по друкарнях може незначно відрізнятись від статистики табл. 1 через незадовільно налагоджену звітність підприємств. Це насамперед може стосуватись лише устаткування, що не визначається суттєвою вартістю і не є ведучим у технологічному процесі). Майже в усіх друкарнях найбільш масштабно відбувається оновлення складальних процесів шляхом впровадження настільно-видавничих систем (НВС) на основі комп'ютерів. Але в звітних даних, у переліку кількості одиниць устаткування, зазначається кожний елемент таких НВС, що, без сумніву, спотворює загальну картину вікового стану машинного парку. Разом з тим, з впровадженням НВС не виводяться з експлуатації машини “гарячого” набору, що не сприяє омолодженню парку і веде до збільшення витрат. У перспективі ж, на нашу думку, складальне устаткування займатиме зовсім малу частку в загальній його кількості, оскільки ці процеси в повному обсязі будуть перенесені у видавництво.

Щодо середніх термінів служби машин, то подібний стан характерний і для інших технологічних груп устаткування. Це підтверджується й оцінками зносу основних фондів (табл. 2). Накопичення фізично зношених і морально застарілих основних фондів спонукає до використання застарілих технологій і веде до безглузвих явищ в економіці підприємств,¹ наприклад, таких, коли на фоні зростання фондоозброєності праці (при збереженні всіх інших рівнодіючих факторів) знижується її продуктивність.

* Через відсутність цифрового матеріалу охопити таким аналізом вдалося не всі друкарні.

Таблиця 1

Вікова структура основного технологічного устаткування друкарень (за станом на 1.01.99 р.)

ДРУКАРНІ	Технологічні групи устаткування																								Середній вік								
	Складальне								Друкарське								Брошурувально-палітурне									РАЗОМ							
	до 5 р.		5-10 р.		10-20 р.		більше 20 р.		до 5 р.		5-10 р.		10-20 р.		більше 20 р.		до 5 р.		5-10 р.		10-20 р.		більше 20 р.			до 5 р.		5-10 р.		10-20 р.		більше 20 р.	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%		од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Львівська обласна книжкова	-	-	5	25	6	30	9	45	-	-	1	6	8	47	8	47	-	-	2	9	11	48	10	43	-	-	8	13	25	42	27	45	20
Самбірська міська	-	-	-	-	2	67	1	33	-	-	-	-	3	60	2	40	-	-	-	-	2	50	2	50	-	-	-	-	7	58	5	42	18
Стрийська міська	-	-	2	40	1	20	2	40	-	-	-	-	4	80	1	20	-	-	-	-	2	29	5	71	-	-	2	12	7	41	8	47	18
Червоноградська міська	-	-	1	50	1	50	-	-	-	-	-	-	3	50	3	50	-	-	-	-	1	33	2	67	-	-	1	10	5	45	5	45	18
Бродівська районна	-	-	-	-	2	50	2	50	-	-	-	-	4	67	2	33	-	-	-	-	2	40	3	60	-	-	-	-	8	53	7	47	20
Жидачівська районна	-	-	2	50	1	25	1	25	-	-	-	-	2	40	3	60	-	-	-	-	-	-	5	100	-	-	2	14	3	21	9	65	20
Золочівська районна	-	-	-	-	1	100	-	-	-	-	-	-	5	62	3	38	-	-	-	-	3	43	4	57	-	-	-	-	9	56	7	44	18
Кам'янсько-Бузька районна	-	-	-	-	1	50	1	50	-	-	-	-	3	60	2	40	-	-	-	-	2	50	2	50	-	-	-	-	6	54	5	46	20
Мостиська районна	-	-	-	-	2	67	1	33	-	-	-	-	2	50	2	50	-	-	-	-	1	25	3	75	-	-	-	-	5	46	6	54	20
Перемишлянська районна	-	-	-	-	3	75	1	25	-	-	-	-	5	71	2	29	-	-	-	-	1	25	3	75	-	-	-	-	9	60	6	40	19
Радехівська районна	-	-	-	-	2	67	1	33	-	-	-	-	2	40	3	60	-	-	-	-	1	33	2	67	-	-	-	-	5	45	6	55	20
Сколівська районна	-	-	-	-	1	33	2	67	-	-	-	-	1	20	4	80	-	-	-	-	3	75	1	25	-	-	-	-	5	42	7	58	21
Сокальська районна	-	-	-	-	-	-	4	100	-	-	-	-	6	67	3	33	-	-	-	-	2	33	4	67	-	-	-	-	8	42	11	58	22
Турківська районна	-	-	-	-	-	-	3	100	-	-	-	-	1	25	3	75	-	-	-	-	1	50	1	50	-	-	-	-	2	22	7	78	22
Яворівська районна	-	-	1	25	3	75	-	-	-	-	-	-	5	71	2	29	-	-	-	-	2	40	3	60	-	-	1	6	10	63	5	31	17

НАУКОВІ ЗАПИСКИ 3/2001

СЕКЦІЯ
ЕКОНОМІКИ І ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІГРАФІЇ

Таблиця 2

Оцінка зносу основних фондів

№ п/п.	ДРУКАРНІ	Сума зносу основних фондів на кінець року, тис.грн.		Первісна вартість основних фондів, тис. грн.		Коефіцієнт зносу		
		1998	1999	1998	1999	1998	1999	Відхилення, (+,-)
1	Львівська обласна книжкова	813,6	805,5	1021,8	968,4	0,8	0,83	+0,03
2	Самбірська міська	333,0	335,5	879,5	858,9	0,38	0,39	+0,01
3	Стрийська міська	676,8	703,7	886,3	893,7	0,76	0,79	+0,03
4	Червоноградська міська	196,2	212,9	427,1	431,8	0,46	0,49	+0,03
5	Бродівська районна	149,5	163,2	375,2	375,2	0,4	0,43	+0,03
6	Жидачівська районна	169,2	176,4	224,6	225,6	0,75	0,78	+0,03
7	Золочівська районна	312,8	327,2	528,4	528,4	0,59	0,62	+0,03
8	Кам'янсько-Бузька районна	107,2	114,7	137,6	163,3	0,78	0,7	- 0,08
9	Мостиська районна	65,2	66,5	72,9	72,9	0,89	0,9	+0,01
10	Перемишлянська районна	258,9	275,5	485,6	485,6	0,53	0,57	+0,04
11	Радехівська районна	83,1	87,3	149,1	155,2	0,56	0,56	-
12	Сколівська районна	103,0	113,8	438,1	438,1	0,23	0,26	+0,03
13	Сокальська районна	172,3	178,4	351,8	351,8	0,5	0,51	+0,01
14	Турківська районна	28,2	28,6	30,9	30,9	0,9	0,92	+0,02
15	Яворівська районна	191,7	194,8	221,5	223,6	0,86	0,87	+0,01

Як засвідчують дані табл. 2, сума зносу основних фондів одинадцяти друкарень складає більше половини їх первісної вартості, у семи ж друкарнях знос основних фондів перевищує 70%, а динаміка зміни коефіцієнта зносу свідчить про зростання частки зношених основних фондів. Такий стан виробничої бази друкарень викликає зниження ефективності їх діяльності та економічності виготовлення замовлень, зростання витрат на утримання й експлуатацію техніки і витрат на ремонт зношеної техніки. Крім того, фізичний стан спрацьованої техніки не може забезпечити необхідної якості вироблюваної продукції. А в умовах, коли терміни виготовлення продукції, її ціна та якість є головними чинниками, якими керуються замовники, зношена технічна база, у кінцевому підсумку, призводить до втрати замовлень.

Зростання величини зносу основних фондів повинно би обумовити збільшення відрахувань на їх ремонти. Однак, як свідчать дані табл. 3, це не властиве багатьом друкарням. А в Самбірській, Стрийській, Золочівській, Сокальській, Турківській і Яворівській друкарнях в останні два роки витрат на ремонт основних фондів взагалі не було передбачено. Певна стабільність у виконанні ремонтних робіт характерна лише для Львівської обласної книжкової, Бродівської, Кам'янсько-Бузької, Перемишлянської та Сколівської друкарень. Проте ці витрати є настільки мізерними, що не можуть розв'язати всіх існуючих проблем у процесі оновлення. А саме якісний ремонт в поєднанні з модернізацією дозволить сьогодні більшості друкарень знизити рівень фізичного зносу та морального старіння техніки і дещо зменшить труднощі при одночасному оновленні її в усіх технологічних групах, що не під силу навіть економічно сильним підприємствам.

Таблиця 3

Витрати на ремонт основних фондів

ДРУКАРНІ	Сума витрат на ремонт основних фондів, тис. грн.			
	Роки		Відхилення (+,-)	Темп росту,%
	1998	1999		
Львівська обласна книжкова	7,0	10,5	+3,5	150
Самбірська міська	-	-	-	-
Стрийська міська	-	-	-	-
Червоноградська міська	-	1,1	+1,1	
Бродівська районна	3,2	4,5	+ 1,3	140,6
Жидачівська районна	-	1,0	+ 1,0	
Золочівська районна	-	-	-	-
Кам'янсько-Бузька районна	4,7	3,6	- 1,1	76,6
Мостиська районна	-	-	-	-
Перемишлянська районна	1,0	1,1	+ 0,1	110,0
Радехівська районна	-	6,1	+ 6,1	
Сколівська районна	1,5	0,4	- 1,1	26,7
Сокальська районна	-	-	-	-
Турківська районна	-	-	-	-
Яворівська районна	-	-	-	-

Певна оцінка темпів оновлення основних фондів може бути дана за значеннями коефіцієнтів оновлення та вибуття (табл. 4, 5).

Таблиця 4

Оцінка введення в дію основних фондів

ДРУКАРНІ	Вартість основних фондів, введених протягом року, тис.грн.		Вартість основних фондів на кінець року, тис.грн.		Коефіцієнт оновлення основних фондів		
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	Відхилення, (+,-)
Львівська обласна книжкова	311,2	4,4	1021,8	968,4	0,3	0,004	- 0,296
Самбірська міська	-	3,0	879,5	858,9	-	0,003	+0,003
Стрийська міська	2,6	7,4	886,3	893,7	0,003	0,008	+0,005
Червоноградська міська	-	4,7	427,1	431,8	-	0,01	+0,01
Бродівська районна	21,9	-	375,2	375,2	0,06	-	- 0,06
Жидачівська районна	2,6	1,0	224,6	225,6	0,01	0,004	- 0,006
Золочівська районна	-	-	528,4	528,4	-	-	-
Кам'янсько-Бузька районна	3,4	25,7	137,6	163,3	0,02	0,1	+0,08
Мостиська районна	-	-	72,9	72,9	-	-	-
Перемишлянська районна	5,1	-	485,6	485,6	0,01	-	- 0,01
Радехівська районна	-	6,1	149,1	155,2	-	0,04	+0,04
Сколівська районна	0,6	-	438,1	438,1	0,001	-	- 0,001
Сокальська районна	-	-	351,8	351,8	-	-	-
Турківська районна	-	-	30,9	30,9	-	-	-
Яворівська районна	1,5	2,1	221,5	223,6	0,007	0,87	+0,01

Таблиця 5

Оцінка вибуття основних фондів

ДРУКАРНІ	Вартість основних фондів, виведених протягом року, тис.грн.		Вартість основних фондів на початок року, тис.грн.		Коефіцієнт вибуття основних фондів		
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	Відхилення, (+,-)
Львівська обласна книжкова	87,4	57,8	798,0	1021,8	0,1	0,06	- 0,04
Самбірська міська	5,5	23,6	885,0	879,5	0,006	0,03	+0,024
Стрийська міська	-	-	883,7	886,3	-	-	-
Червоноградська міська	-	-	427,1	427,1	-	-	-
Бродівська районна	-	-	353,3	375,2	-	-	-
Жидачівська районна	-	-	222,0	224,6	-	-	-
Золочівська районна	22,1	-	550,5	528,4	0,04	-	- 0,04
Кам'янсько-Бузька районна	61,8	-	196,0	137,6	0,03	-	- 0,3
Мостиська районна	-	-	72,9	72,9	-	-	-
Перемишлянська районна	-	-	480,5	485,6	-	-	-
Радехівська районна	0,3	-	149,4	149,1	0,002	-	- 0,002
Сколівська районна	-	-	437,5	438,1	-	-	-
Сокальська районна	-	-	351,8	351,8	-	-	-
Турківська районна	-	-	30,9	30,9	-	-	-
Яворівська районна	99,7	-	319,7	221,5	0,3	-	- 0,3

Аналізуючи коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів, доходимо висновку, що їх мізерність або й цілковита відсутність у деяких друкарнях підтверджують думку автора про те, що старіння основних фондів поглиблюється, а темпи процесу їх оновлення несуть затухаючий характер. Найнебезпечнішою для друкарень, в економічному розумінні, є тенденція низьких темпів списання морально застарілої і фізично зношеної техніки (дев'ять з п'ятнадцяти друкарень за останні два роки не списали жодної одиниці устаткування).

Таким чином, результативність процесу оновлення основних фондів у досліджуваних друкарнях є практично нульовою. Активізація його можлива передусім на основі збільшення обсягів фінансування із залученням різноманітних джерел: власного прибутку, кредитів банків, державних та іноземних інвестицій, лізингу, акціонування тощо. Нами була проаналізована лише прибутковість досліджуваних друкарень як найбільш швидкодоступний в організаційному плані метод фінансування. У результаті встановлено, що робити ставку на нього друкарні поки що не можуть. Тільки Мостиська та Сокальська районні друкарні у 1999 р. дещо поліпшили своє фінансове становище в порівнянні з попереднім роком, а в решті друкарень воно погіршилося, причому діяльність семи з них була збитковою.

Отже, для подолання кризового стану в оновленні технічної бази друкарень потрібно розробити кваліфіковані, фінансово підкріплені комплексні програми, які б включали впровадження прогресивних технологічних схем виготовлення продукції і придбання для цього нової техніки, модернізацію діючої і демонтаж застарілої техніки з обґрунтуванням залучення для цього найбільш реальних джерел фінансування.